

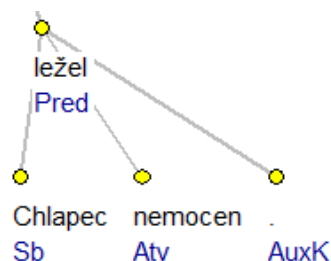
Doplňěk (atribut verbální) Atv

Doplňěk je větný člen, který rozvíjí zároveň dva jiné větné členy.

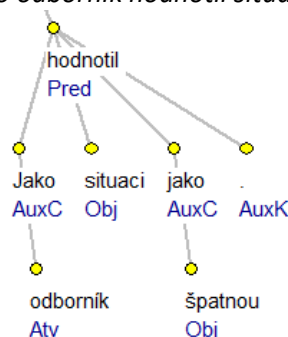
Doplňěk je větný člen s dvojí závislostí: rozvíjí jméno (zpravidla subjekt nebo objekt) a zároveň sloveso, které může být nominalizováno. Ve větě *chlapec ležel nemocen* (1) je doplnění *nemocen* doplňkem, protože rozvíjí subjekt slovesa (tj. jaký byl chlapec? *chlapec byl nemocen*) a zároveň vyjadřuje okolnost děje vyjádřeného slovesem (tj. jak ležel? *ležel nemocen*). Doplněk má afun Atv a ve stromové struktuře je vyznačena jeho závislost na slovese; důvody tohoto rozhodnutí viz dále). Vztah ke jménu bývá formálně vyjádřen shodou v pádě, v případě adjektivního doplňku i shodou v rodě a čísle.

Jako doplněk se zachycuje pouze doplnění nezávislé, nevalenční. Valenční členy vykazující dvojí závislost jsou zachyceny jako objekty (Obj) slovesa (srov. *prohlásili ženu za mrtvou*.Obj; *Jako odborník hodnotil situaci jako špatnou*.Obj (2)) a při substantivizaci predikátu jako atribut (př. *prohlášení ženy za mrtvou*.Attr).

Př. 1: *Chlapec ležel nemocen.*

Př. 2: *Jako odborník hodnotil situaci jako špatnou.*

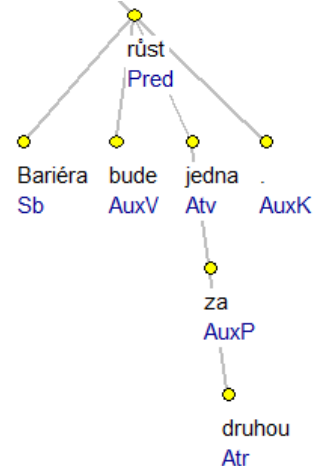
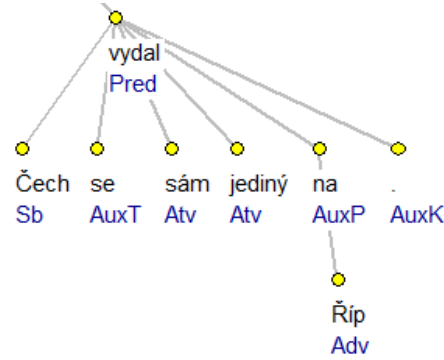
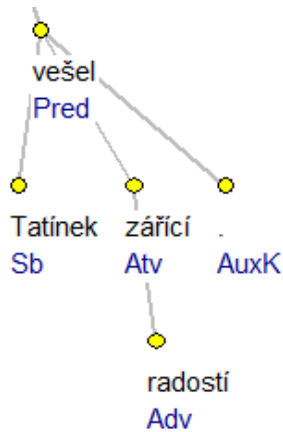

Doplňěk může být vyjádřen:

- **adjektivem shodným** (jmenným i složeným):
 - *boty mi vyhovují kotníčkové; neotrkaný přišel Franta na Žižkov; tatínek vešel zářící radostí* (3);
 - *udělal to nerad; stála tam šťastna, že je doma; chlapec ležel nemocen* (1);
- **adjektivním zájmenem**: *zvířata byla po pokusu všechna utracena; přátelé se vrátili každý zvlášť; Čech se vydal sám jediný na Říp* (4);
- **adjektivní číslovkou**: *vesta mi stačí jedna; kluci přišli tři; bariéra bude růst jedna za druhou* (5);
- **shodným tvarem trpného participia**: *podporována mnoha sponzory, se akce velmi zdařila; odcházela poražena* (6);
- **shodným tvarem přechodníku**: *odešel, zpívaje si; odcházel, byv poražen; Karel pije, stojí, leže* (7);
- **spojkou jako, jakožto, coby**
 - *jako* + adjektivum shodné: *odmítá debatu jako druhotnou; mzdová regulace se bagatelizuje jako bezvýznamná; chápe vývoj jako jediný správný; mluví o vývoji jako o jediném správném* (8);
 - *jako* + substantivum (shoda v pádě, příp. v rodě a čísle podle smyslu): *vezmeme kufry s sebou jako zavazadla; miloval Nováka jakožto přítele; pozvali toho chlapce jako představitele hnutí; dal domy coby záruku* (9);
- **vedlejší větou uvozenou spojkou jak**: *dnes tě znázorním, jak se rozčiluješ; vidíme věci, jak jsou; činil žalostný dojem, jak tu stál; matka našla dítě, jak spí* (10);
- **substantivem neshodným** (okrajový typ, ustálená, básnická spojení) *dostal auto darem* (= jako dar); *žebrákem půjdeš světem; seděla mu modelem* (11);
- **infinitivem** (okrajový typ) *našli vojáka ležet v poli zabitého* (12).
Pozor! Infinitiv po slovesech smyslového vnímání (tzv. slovanský akuzativ s infinitivem) zachycujeme jako valenční objekt (př. *Viděl Karla přijít*.Obj).

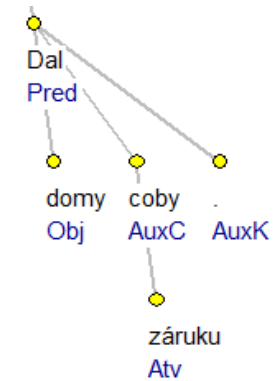
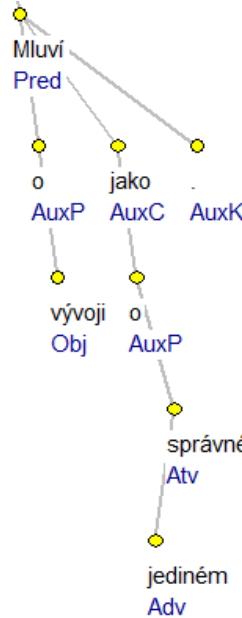
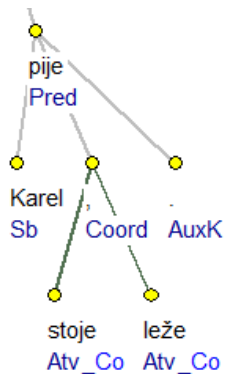
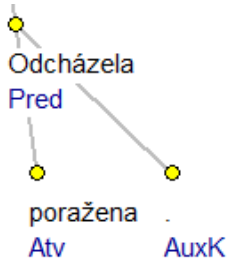
Př. 3: *Tatínek vešel zářící radostí.* **Př. 4:** *Čech se vydal sám jediný na Říp.*

Př. 5: *Bariéra bude růst jedna za druhou.*

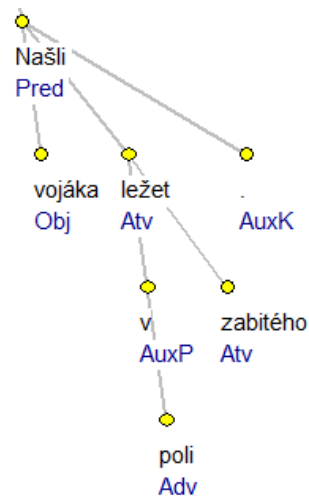
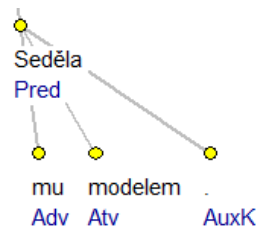
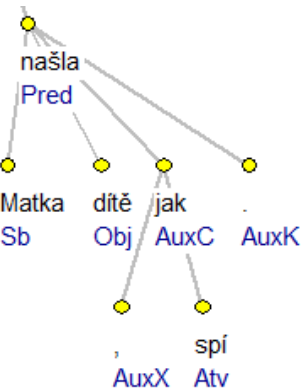
Př. 6: *Odcházela poražena.* **Př. 7:** *Karel pije, stojí, leže.*

Př. 8: *Mluví o vývoji jako o jediném správném.* **Př. 9:** *Dal domy coby záruku.*

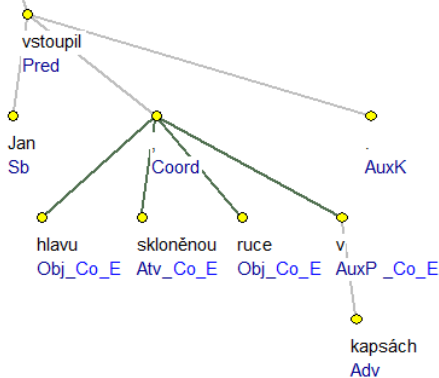
Př. 10: *Matka našla dítě, jak spí.* **Př. 11:** *Seděla mu modelem.*

Př. 12: *Našli vojáka ležet v poli zabitého.*

Konstrukce typu "seděl hlavu skloněnou". V konstrukcích typu *Jan seděl hlavu skloněnou, Jan tam stál ruce v kapsách* je vynechán přechodník slovesa *mít* (*maje, majíc, majíce*), který vyjadřuje závislost jak na řídicím ději (jak seděl? jak stál?), tak zároveň i závislost na jménu *Jan* a shodu s ním. Chybějící přechodník však neumožňuje přesné zachycení syntaktických vztahů ve větě, proto tento typ zachycujeme podle pravidel pro anotaci elips (13).

Př. 13: *Jan vstoupil hlavu skloněnou, ruce v kapsách.*

1.1 Důvody pro zachycení závislosti doplňku na slovese

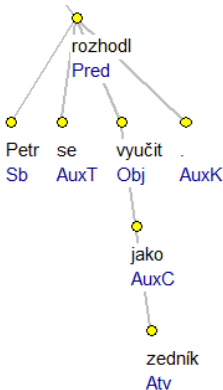
Ve stromové struktuře máme možnost zachytit hranou mezi uzly pouze jednu závislost. V případě doplňků volíme zachycení závislosti na slovese, a to z následujících důvodů:

- závislost doplňku na jménu je odvoditelná ze shody doplňkového rozvití v morfologické kategorii pádu a v případě adjektivních doplňků i v kategorii rodu a čísla s příslušným jménem (kterým je zpravidla subjekt nebo objekt slovesa, na kterém doplněk závisí).
- jméno, kterým je nejčastěji subjekt, bývá ve větě elidováno, při značení závislosti na jménu by proto v četných případech muselo být voleno alternativní řešení.
- při postupné závislosti několika sloves na sobě by v případě značení závislosti na jménu nebyla jednoznačně zřejmá druhá závislost na slovesu (na kterém z vyjádřených sloves doplněk závisí). Srov.: *Petr se rozhodl vyučit jako zedník.* - doplněk rozvíjí subjekt *Petr* a infinitiv *vyučit*. (14)
- Petr se rozhodl to neudělat jako správný chlap.* - doplněk rozvíjí subjekt *Petr* a sloveso *rozhodl se*. (15)
- při souřadném spojení více predikátů s jedním společným subjektem (16) je značení závislosti doplňku na subjektu problematické z mnoha důvodů (nejasné určení druhé závislosti na slovese, problematický je i vztah ke jménu, které je společným rozvitím více predikátů). Podobně při souřadném spojení adverbialního určení a doplňku (17).
- značení závislosti na jménu je problematické i při nominalizovaných strukturách, zejména pak při adjektivizaci slovesa (viz dále, jméno též může být vyjádřeno závislou klauzí (17b)).
- valenční doplňky (s afunem *Obj*) visí též na slovese. Srov.:

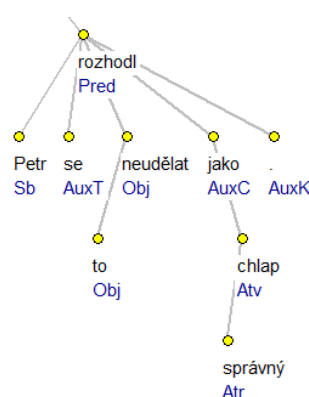
*Prohlásili ženu za mrtvou.*Obj

*Našli ženu mrtvou.*Atv

Př. 14: *Petr se rozhodl vyučit jako zedník.*

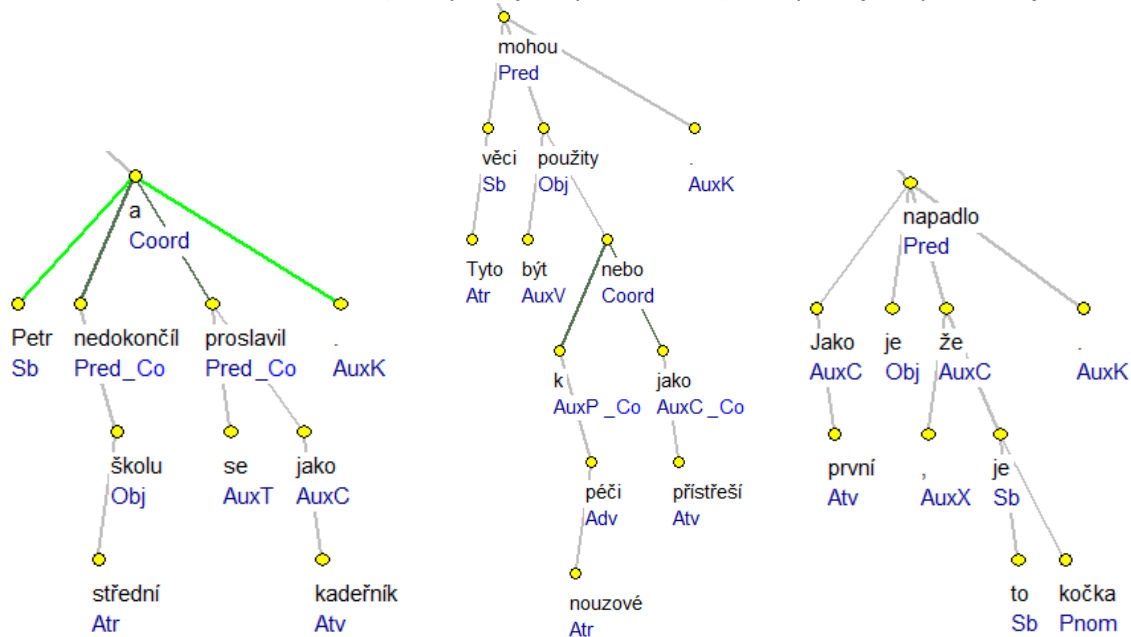
Př. 15: *Petr se rozhodl to neudělat jako správný chlap.*

Př. 16: Petr nedokončil střední školu a proslavil se jako kadeřník.

Př. 17: Tyto věci mohou být použity k nouzové péči nebo jako přístřeší.

Př. 17b: (Jako první je napadla kočka.) Jako první je napadlo, že je to kočka.

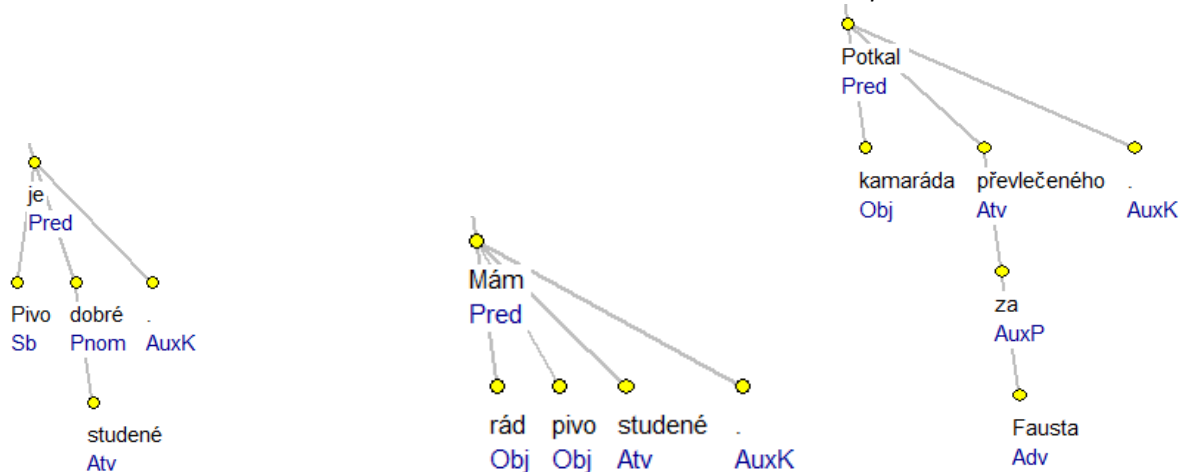
1.2 Zaměnitelnost doplňku

Hranice mezi doplňkem a jmennou částí přísudku.

Při souvšskytu dvou adjektiv na pozici jmenné části přísudku bývá jedno adjektivní rozvití doplňkem (př. *je celý*.Atv *rozechvělý*.Pnom; *Pivo je dobré*.Pnom *studené*.Atv (18)).

Př. 18: Pivo je dobré studené. **Př. 19:** Mám rád pivo studené.

Př. 20: Potkal kamaráda převlečeného za Fausta.

Hranice mezi doplňkem a přívlastkem. Jako adjektivní doplněk hodnotíme takové případy, kdy adjektivní přívlastek nestojí ve větě ve své bezpříznakové pozici před substantivem, ale je postaven za toto substantivum nebo na jiné místo ve větě (zpravidla za sloveso). Srov.:

Mám rád studené.Attr *pivo*.

Mám rád pivo studené.Atv (19)

Toto pravidlo se nevztahuje na ustálená spojení s postponovaným přívlastkem jako *kočka domácí*, *kyselina sírová*. Vždy je třeba u adjektivního rozvití posoudit vztah k ději. Srov.:

Potkal kamaráda převlečeného.Atv *za Fausta*. (20)

Koupili si dům postavený.Attr *v minulém století*.

Hranice mezi doplňkem a příslovečným určením. Volná, nevalenční doplnění vyjádřená příslovci a předložkovými skupinami za doplňky nepovažujeme. Na rozdíl od doplňků u nich není jednoznačný dvojí syntaktický vztah (nevyjadřují shodu se jménem). Tato určení zachycujeme zpravidla jako příslovečná určení Adv. Srov.:

*Babička seděla shrbená.*Atv

*Babička seděla shrbeně.*Adv

Příklady typu *seděla mu modelem.*Atv jsou výjimečné případy neshodného doplňku, které jsou jako doplňky zachyceny spíše z tradičních důvodů (srov. podobné *šla mu příkladem.*Adv).

1.3 Doplněk a nominalizace slovesa

Sloveso, na kterém doplněk závisí, může být nominalizováno. Pak platí, že **při substantivizaci slovesa** doplňky nezachycujeme a potenciální doplňková rozvití jsou (podobně jako jiná substantivní rozvití) zachycena jako s afuem Atr. Srov.:

*nejmladší závodnice se umístila jakožto druhá.*Atv

*umístění nejmladší závodnice jakožto druhé.*Atr (21)

Podobně: *povinnosti kongresmana coby předsedy.*Atr; *jeho povinnosti coby předsedy.*Atr;

*kongresmanovy povinnosti coby předsedy.*Atr; *zpochybňovat práci parlamentu jako celku.*Atr;

*pronájem nemovitosti jakožto skladových prostor.*Atr; *jejich želízkem v ohni jakožto výkonných producentů.*Atr je hledání horkého zboží.

Při adjektivizaci slovesa je doplněk zachycen s afunem Atv jakožto rozvití adjektiva. Srov.:

*nejmladší závodnice se umístila jakožto druhá.*Atv

*nejmladší závodnice umístěná jakožto druhá.*Atv (22)

*komplex sloužící pro sjezdy a jako ústředí.*Atv (23)

Př. 21: *umístění nejmladší závodnice jakožto druhé*

Př. 22: *nejmladší závodnice umístěná jakožto druhá* **Př. 23:** *komplex sloužící pro sjezdy a jako ústředí*

